

су својевремено формирали и развијали Мухарем Первић, Јован Ђирилов, Јован Христић, Радомир Путник, Слободан Селенић, Феликс Пашић, Дејан Пенчић-Пољански. Милосављевић пише рафинирану, прецизну, стилски дотерану критику утемељену на сувереном познавању драмског предлошка, технологије настанка представе и, што је најбитније, суштине једног позоришног чина. Таквих је критичара, нажалост све мање, или их већ и нема.

На самом крају, аутор нас части са неколико сјајних путописа, сликовитих утисака са позоришних путовања диљем Европе и света, који прате гостовања Српског народног позоришта на многобројним реномираним фестивалима, дочаравајући специфичну атмосферу у сусрету са новим срединама, фасцинантним градовима и необичним људима.

Завршни текст „Изгубљен у позоришту“ симболички затвара круг. Ако у уводним реченицама Милосављевић проговара о Хамлету у контексту Диреровог бакрореза, запитаностима над феноменима лутања, изгубљености, покушајима одговора на то где је место појединца на светској позорници где свако игра неку своју, судбински предодређену или наметнуту улогу, онда тумарање по „лагуима“ испреплетаних ходника и лавирината Српског народног позоришта, својеврсног савременог Елсинора, даје снажну и помало сетну метафору, у којој се лик данског племића губи у тамним обрисима сенки у скривеним оазама духа једног тетара.

Марко Аврамовић

СВАКОДНЕВНИ СМАК СВЕТА

Дејан Симоновић: РАСТРОЈСТВА,
Књижевна радионица Рашић, Београд 2017.

Иако је издаваштво тренутно једна од бољих страна српске културне сцене, последњих година је можда у најнезавиднијој позицији онај сегмент издавачке продукције који је у прве две деценије након распада Југославије био њен најживљи део. У питању је савремена српска проза, која је са пропашћу Народне књиге и Стубова културе (можда се неко сећа и Беополиса и Самиздата, који су на размеђи два миленијума пружали шансу младим домаћим

ауторима) остала без издавачких кућа, изузимајући делимично *Архийелаї*, које скоро искључиво или најпре гаје овај део домаће књижевности. У незгодном положају су се, пре свега, нашли млади прозни аутори, као и они домаћи писци који стварају далеко од очију и буке (књижевне) јавности, мимо награда и медија.

Једна од издавачких кућа која последњих неколико година покушава да надомести ову празнину јесте Књижевна радионица Рашић, која је прошле године издала и књигу прича *Расїројсїва* Дејана Симоновића. Увид у Симоновићеву библиографију нам може послужити и као аргумент у прилог наше претходно изречене тврдње. Наиме, иако је овај аутор више од три деценије присутан на нашој књижевној сцени, свој трећи роман из 2010. године објавио је само у електронском формату, а претходну књигу, његов пети роман *Бесїосличари*, публиковало му је 2015. Књижевно друштво Хипербореја.

Након пет романа, Дејан Симоновић излази пред публику са својом првом приповедачком збирком састављеном од шеснаест делова. Иако у *Расїројсївима* ликови не прелазе из једне приче у другу, Симоновићева проза твори прилично чврсто јединство и књига изазива дојам целине. Јунаци скоро свих прича су личности са животне маргине, који су се пред тешкоћама којима их излаже свакодневица повукли у „ћошкове“ живота. Након развода, одласка деце, отказа или пензионисања, избацивања на улицу, постали су резигнирани животни статисти.

На то тихо трајање, на тај живот на маргини, јунаци књиге различито реагују. Неки од њих, попут анонимног бескућника из прве приче у збирци, „Имена“, али и Ирене из приче „Справа за мучење“, мире се са својим положајем. Тако Симоновићев бескућник тежи што већој неупадљивости у свом полу-трајању, и сасвим мирно пристаје на понижења којима га излаже група младих и разуларених хулигана, док Ирена након нешто буке и беса пристаје на лош брак и безосећајног мужа. Неки други ликови, пак, потпуно тону пред притиском стварности. Понекад је њихова реакција на њу одсуство било какве жеље да у њој учествују, па тако Булке из приче „Подухват“ ни не жели да устане из кревета, док неке друге овај пасивни отпор према животу води потпуном растакању и размишљању о самоубиству. До те мисли стижу главни лик приче „Поправљамо кишобране“ и пензионисани професор математике из „Одлуке“, Ратко Рихтиг. У Рихтиговом случају та одлука о самоубиству делује као частан и свестан чин бившег поносног и принципијелног професора.

Неколико других (анти)јунака *Расїројсїва* покушавају да пруже отпор, да својим делањем преокрену ситуацију у којој

се налазе. Међути, овај напор, који они често чине притиснути и стањем „растројства“ у које их је живот довео, најчешће се завршава потпуном катастрофом и њиховом пропашћу. Тако се покушај саопштавања свету спасоносних решења, за које је умислио да их поседује главни лик приче „Порука“, завршава неуспехом и његовом смрћу, као што неуспех доноси и покушај љубавног освајања из приче „На своју руку“, чији јунак само добија притужбу за сексуално узнемиравање. У овим својим покушајима Симоновићеви маргиналци најчешће делују карикатурално и смешно, што нам аутор сугерише већ и самим избором њихових имена: Глигорије Гавриловић, Јоца Јоцић, Спиридон Агатонович.

У овим причама могу се назрети и неки од утицаја и традиција на које се Дејан Симоновић као приповедач наслања. По угледу на неке класичне примере жанра, и он врло често своје приче гради око једне анегдотске и необичне ситуације која чини њено средиште. О томе сведочи и „Ухођење“ чији главни лик Коста јесте још један типични јунак *Расцпројсшава* – аутсајдер чији је страх од живота нарастао до тих мера да он избегава свако седење поред прозора или у излогу кафића, плашећи се да себе не изложи погледима ухода и шпијуна који га у мислима прогањају. Сатеран потпуно у ћошак својим страховима и паранојама, његова реакција и отпор огледа се у безразложном убиству комшије са спрата изнад, кога је у свађи, коју је Коста случајно чуо, супруга оптужила за шпијунирање.

Најдужа, а свакако и једна од најбољих прича у књизи јесте „Излет“, у којој имамо и извесно ширење перспективе. Наиме, у односу на остале приче у књизи овде нам Симоновић приказује обе стране живота, два основна типа личности могло би се рећи. Кишовским језиком говорећи, аутор *Расцпројсшава* нам представља и комесаре и јогије. За разлику од осталих прича у којима су само јогији у центру пажње, овде нам се даје и портрет Симе, успешног пословног човека, рођеног вође, кога остали ликови ове приче беспоговорно следе. Његов опозит је Влајко, још један рођени губитник из Симоновићевог света, кога чак ни његова жена не подржава, већ следи неприкосновени Симин ауторитет. Током једног излета Влајко пружа отпор и отрже се од Симиног вођства, остајући да ноћи на острву мимо осталих чланова групе пријатеља. Иако се на тренутак чини да је он успео да извојује победу, и изађе из сенке свога опонента, крај приче, ипак, доноси одустајање од сопствених наума, и мирене са својим положајем у свету и животом у сенци.

Смер Симоновићевих прича некада иде и ка сатиричном и ангажованом. Једна од честих мета сатире овог писца су потрошачко друштво и савремени медији, а њихова негативна улога ставља се у центар приче „Стицајем околности“ која тематизује, данас, нажалост, у Србији неизбежне, ријалитије. Ипак, приче у којима узроци савремене тескобе нису означени тако једнозначно, већ се траже како у психичком склопу јунака, тако и у ширем корпусу збиље, делују знатно убедљивије од „Стицајем околности“, која представља можда и најслабије остварење у књизи.

Једина прича која представља излазак из савремености, и која за своје јунаке узима стварне личности јесте „Отисак“. Прича тематизује истинити догађај из 1951. године, када се у јавности појавила фотографија са потписивања Тројног пакта између Немачке и Краљевине Југославије, на којој се јасно препознавао и лик Иве Андрића. Андрић је том приликом тражио од Милована Ђиласа да се са фотографија уклони. У овом догађају из прошлости Симоновић је пронашао добру неиспуњену „нишу“ за своју имагинацију. У средишту његовог интересовања је Андрићев унутрашњи свет и његова душевна реакција на појаву компромитујућег садржаја. Прича делује убедљиво јер рачуна и на утврђену представу код публике о Андрићевој суздржаности, затворености и дискретности.

Као (логичан) епилог књиге стоји завршна прича „Смак света“. С обзиром на то да су и друштво и појединац у њему већ добро „избачени“ из лежишта, једини излаз из свега тога може бити коначно њихово исклизнуће и пропаст коју прижељкује и централни лик ове приче. Ипак, чини се да Симоновићеви јунаци неће бити удостојени тако брзог и лаког решења, стога ће пре бити принуђени да обитавају и умиру на рате у својеврсној свакодневној апокалипси („Постоје људи који живе тамо где други цркавају“, казао је у једној својој песми Раша Ливада).

Изузимајући већ помињану причу о ријалитијима и помало изнуђене завршетке у неколико других прича, Дејану Симоновићу се код *Расцројсјава* мало шта друго има замерити. Фокусирањем на унутрашњи свет својих ликова чврстим везивањем тачке гледишта у причама за њихову свест, писац *Расцројсјава* често постиже завидну сугестивност своје прозе. Отуда су *Расцројсјава* књига која заслужује пажњу, знатно већу од оне коју је до сада добила у нашој књижевној јавности. Исто тако, пажњу заслужују и издавачи који имају храбрости да објављују некомерцијалне домаће ауторе, приликом чијег објављивања нису у позицији „да играју на сигурно“ и конкуришу код различитих агенција за преводе.